

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 14 maja 2019 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Polityka azylowa –
Ochrona międzynarodowa – Dyrektywa 2011/95/UE – Status uchodźcy – Artykuł 14 ust. 4–6 –
Odmowa przyznania lub cofnięcie statusu uchodźcy w przypadku zagrożenia dla bezpieczeństwa lub
społeczności przyjmującego państwa członkowskiego – Ważność – Artykuł 18 Karty praw
podstawowych Unii Europejskiej – Artykuł 78 ust. 1 TFUE – Artykuł 6 ust. 3 TUE –
Konwencja genewska

W sprawach połączonych C-391/16, C-77/17 i C-78/17

mających za przedmiot trzy wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym na podstawie
art. 267 TFUE, złożone w sprawie C-391/16 – przez Nejvyšší správní soud (najwyższy sąd
administracyjny, Republika Czeska) postanowieniem z dnia 16 czerwca 2016 r., które wpłynęło do
Trybunału w dniu 14 lipca 2016 r., oraz w sprawach C-77/17 i C-78/17 – przez Conseil du
contentieux des étrangers (sąd do spraw cudzoziemców, Belgia) postanowieniami z dnia 8 lutego
2017 r. i 10 lutego 2017 r., które wpłynęły do Trybunału w dniu 13 lutego 2017 r., w postępowaniach:

M

przeciwko

Ministerstvo vnitra (C-391/16),

oraz

X (C-77/17)

X (C-78/17)

przeciwko

Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, R. Silva de Lapuerta, wiceprezes, J.C. Bonichot, A. Arabadjiev,
A. Prechal, T. von Danwitz (sprawozdawca), C. Toader, prezesi izb, E. Levits, L. Bay Larsen, M. Safjan,
D. Šváby, C.G. Fernlund i S. Rodin, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Wathelet,

sekretarz: V. Giacobbo-Peyronnel, administrator,

* Języki postępowania: czeski i francuski.

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 6 marca 2018 r.,
rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu M, przez J. Maška, advokát,
- w imieniu X (C-77/17) przez adwokatów P. Vanwelde’a oraz S. Janssensa,
- w imieniu X (C-78/17) przez adwokata J. Hardy’ego,
- w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka, J. Vlácilu i A. Brabcovú, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu belgijskiego przez C. Pochet, M. Jacobs oraz C. Van Lul, działające w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzgo i R. Kanitza, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu francuskiego przez E. Armoët, E. de Moustier i D. Colasa, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu węgierskiego przez M.Z. Fehéra, G. Koósa, Z. Biró-Tóth i M.M. Tátrai, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu niderlandzkiego przez M.A.M. de Ree i K. Bulterman, działające w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez S. Brandona, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez D. Blundella, barrister,
- w imieniu Parlamentu Europejskiego przez K. Zejdovú, O. Hrstkovú Šolcovú oraz D. Warina, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Rady Unii Europejskiej przez E. Moro, A. Westerhof Löfflerovú, S. Boelaert, M. Chavriera oraz J. Monteiré, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Šimerdovú oraz M. Condou-Durande, działające w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 21 czerwca 2018 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni i ważności art. 14 ust. 4–6 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (Dz.U. 2011, L 337, s. 9), która weszła w życie w dniu 9 stycznia 2012 r., w świetle art. 78 ust. 1 TFUE, art. 6 ust. 3 TUE i art. 18 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”).

- 2 Wnioski te zostały złożone w ramach trzech sporów, w przypadku pierwszego (sprawa C-391/16) – pomiędzy M a Ministerstvo vnitra (ministerstwem spraw wewnętrznych, Republika Czeska) w przedmiocie decyzji o cofnięciu prawa do azylu, w przypadku drugiego (sprawa C-77/17) – pomiędzy X a Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (generalnym komisarzem ds. uchodźców i bezpaństwowców, Belgia) (zwanym dalej „komisarzem generalnym”) w przedmiocie decyzji odmawiającej X przyznania statusu uchodźcy i udzielenia ochrony uzupełniającej, a w przypadku trzeciego (sprawa C-78/17) – pomiędzy X a komisarzem generalnym w przedmiocie decyzji o cofnięciu statusu uchodźcy.

Ramy prawne

Prawo międzynarodowe

- 3 Konwencja dotycząca statutu uchodźców, podpisana w Genewie w dniu 28 lipca 1951 r. [*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 189, s. 150, nr 2545 (1954)] (zwana dalej „konwencją genewską”), weszła w życie w dniu 22 kwietnia 1954 r. Została ona uzupełniona Protokołem dotyczącym statusu uchodźców, sporządzonym w Nowym Jorku w dniu 31 stycznia 1967 r., który wszedł w życie w dniu 4 października 1967 r. (zwanym dalej „protokołem”).
- 4 Wszystkie państwa członkowskie są umawiającymi się stronami konwencji genewskiej. Unia Europejska nie jest natomiast umawiającą się stroną tej konwencji.
- 5 W preambule do konwencji genewskiej stwierdzono, że Wysokiemu Komisarzowi Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców (UNHCR) powierza się zadanie nadzoru nad stosowaniem konwencji międzynarodowych zapewniających ochronę uchodźców, i przewidziano, że państwa zobowiązują się do współpracy z UNHCR w pełnieniu jego funkcji, a w szczególności do ułatwiania jego zadania nadzorowania stosowania postanowień tych instrumentów.
- 6 Artykuł 1 sekcja A wspomnianej konwencji przewiduje:

„W rozumieniu niniejszej konwencji termin »uchodźca« stosuje się do osoby, która:

[...]

2) [...] na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania, nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa.

W przypadku osoby posiadającej więcej niż jedno obywatelstwo określenie »państwo jej obywatelstwa« oznacza każde z państw, którego obywatelstwo ona posiada; fakt nieskorzystania, bez istotnej przyczyny wynikłej z uzasadnionej obawy, przez taką osobę z ochrony jednego z państw, którego jest ona obywatelem, nie stanowi podstawy do odmowy ochrony przez państwo, z którego ona pochodzi”.

- 7 Artykuł 1 sekcja C konwencji genewskiej stanowi:

„Niniejsza konwencja przestaje obowiązywać w stosunku do każdej osoby określonej przez postanowienia ustępu A, jeżeli:

- 1) dobrowolnie zwróciła się ona ponownie o ochronę państwa, którego jest obywatelem; lub

- 2) utraciłszy swoje obywatelstwo, ponownie dobrowolnie je przyjął; lub
- 3) przyjął nowe obywatelstwo i korzysta z ochrony państwa, którego obywatelstwo przyjął; lub
- 4) ponownie dobrowolnie osiedlił się w państwie, które opuścił lub poza którego granicami przebywał z obawy przed prześladowaniem; lub
- 5) nie może dłużej odmawiać korzystania z ochrony państwa swojego obywatelstwa, albowiem ustały warunki, w związku z którymi została uznana za uchodźcę;

[...]

6) jest osobą, która nie mając żadnego obywatelstwa, może powrócić do państwa, w którym miała poprzednio stałe miejsce zamieszkania, ponieważ przestały istnieć okoliczności, w związku z którymi została uznana za uchodźcę;

[...]”.

- 8 Artykuł 1 sekcja D akapit pierwszy tej konwencji stanowi:

„Niniejsza konwencja nie ma zastosowania do osób, które aktualnie korzystają z ochrony lub pomocy organów lub agencji Narodów Zjednoczonych innych niż Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców”.

- 9 Artykuł 1 sekcja E wspomnianej konwencji przewiduje:

„Niniejsza konwencja nie ma zastosowania do osoby uważanej przez właściwe władze państwa, w którym ta osoba się osiedliła, za mającą prawa i obowiązki związane z posiadaniem obywatelstwa tego państwa”.

- 10 Artykuł 1 sekcja F tej konwencji brzmi następująco:

„Postanowienia niniejszej konwencji nie mają zastosowania do osoby, w stosunku do której istnieją poważne podstawy, aby sądzić, że:

- a) dana osoba dokonała zbrodni przeciwko pokojowi, zbrodni wojennej lub zbrodni przeciwko ludzkości w rozumieniu aktów międzynarodowych opracowanych dla ustanowienia przepisów odnoszących się do tych zbrodni;
- b) dokonała poważnej zbrodni o charakterze niepolitycznym poza państwem, które ją przyjął, przed uznaniem jej za uchodźcę;
- c) jest winna czynów sprzecznych z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych”.

- 11 Zgodnie z brzmieniem art. 3 konwencji genewskiej:

„Umawiające się państwa będą stosowały postanowienia niniejszej konwencji do uchodźców bez względu na ich rasę, religię lub państwo pochodzenia”.

- 12 Artykuł 4 tej konwencji stanowi:

„Umawiające się państwa przyznają uchodźcom na swoim terytorium co najmniej tak samo korzystne traktowanie jak własnym obywatelom w sprawie wolności praktyk religijnych i wolności wychowania religijnego ich dzieci”.

13 Artykuł 16 ust. 1 wspomnianej konwencji przewiduje:

„Każdy uchodźca ma prawo swobodnego dostępu do sądów na terytoriach wszystkich umawiających się państw”.

14 Artykuł 22 ust. 1 konwencji genewskiej stanowi:

„Umawiające się państwa przyznają uchodźcom takie samo traktowanie w zakresie nauczania podstawowego, jakie przyznają swoim obywatelom”.

15 Zgodnie z art. 31 tej konwencji:

„1. Umawiające się państwa nie będą nakładały kar za nielegalny wjazd lub pobyt na uchodźców przybywających bezpośrednio z terytorium, na którym ich życiu lub wolności zagrażało niebezpieczeństwo w rozumieniu artykułu 1, i [którzy] weszli lub przebywają na ich terytorium bez zezwolenia, pod warunkiem że zgłoszą się [oni] bezzwłocznie do władz i przedstawią wiarygodne przyczyny swojego nielegalnego wjazdu lub pobytu.

2. Umawiające się państwa nie będą nakładały na poruszanie się takich uchodźców ograniczeń poza tymi, które są niezbędne; ograniczenia takie będą stosowane tylko dopóty, dopóki status tych uchodźców w państwie nie zostanie uregulowany lub dopóki nie zostaną przyjęci w innym państwie. Umawiające się państwa przyznają uchodźcom odpowiedni czas, jak również wszystkie niezbędne ułatwienia dla uzyskania prawa przyjęcia w innym państwie”.

16 Artykuł 32 tej konwencji przewiduje:

„1. Umawiające się państwa nie wydalą uchodźcy legalnie przebywającego na ich terytoriach z innych powodów niż bezpieczeństwo państwowe lub porządek publiczny.

2. Wydalenie takiego uchodźcy może nastąpić jedynie na podstawie decyzji podjętej zgodnie z przewidzianą przez prawo procedurą. Uchodźcy powinno się, chyba że ważne powody bezpieczeństwa państwowego przemawiają przeciwko temu, zezwolić na przedstawienie dowodów na swoje usprawiedliwienie, złożenie odwołania i na posiadanie w tym celu przedstawiciela przed właściwymi władzami lub też przed osobą lub osobami specjalnie do tego wyznaczonymi przez właściwe władze.

3. Umawiające się państwa przyznają takiemu uchodźcy rozsądny okres na staranie [się] o legalne przyjęcie w innym państwie. Umawiające się państwa w tym czasie mają prawo stosowania takich środków, jakie uznają za niezbędne”.

17 Artykuł 33 tej samej konwencji stanowi:

„1. Żadne umawiające się państwo nie wydali lub nie zawróci w żaden sposób uchodźcy do granicy terytoriów, gdzie jego życiu lub wolności zagrażałoby niebezpieczeństwo ze względu na jego rasę, religię, obywatelstwo, przynależność do określonej grupy społecznej lub przekonania polityczne.

2. Nie może powoływać się jednakże na dobrodziejstwo niniejszego postanowienia uchodźca, co do którego istnieją podstawy, aby uznać go za groźnego dla bezpieczeństwa państwa, w którym się on znajduje, lub który, będąc skazany prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne zbrodnie, stanowi niebezpieczeństwo dla społeczeństwa tego państwa”.

18 Zgodnie z art. 42 ust. 1 konwencji genewskiej:

„W czasie podpisywania, ratyfikacji lub przystąpienia każde państwo może złożyć zastrzeżenia do artykułów konwencji innych niż artykuły 1, 3, 4, [artykuł] 16 ust. 1, artykuł 33 i artykuły od 36 do 46 włącznie”.

Prawo Unii

Dyrektywa 2011/95

19 Dyrektywa 2011/95, przyjęta na podstawie art. 78 ust. 2 lit. a) i b) TFUE, uchyliła dyrektywę Rady 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osób, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony, oraz zawartości przyznawanej ochrony (Dz.U. 2004, L 304, s. 12).

20 Motywy 3, 4, 10, 12, 16, 17, 21, 23 i 24 dyrektywy 2011/95 mają następujące brzmienie:

„(3) Rada Europejska na specjalnym posiedzeniu w Tampere w dniach 15 i 16 października 1999 r. uzgodniła podjęcie wysiłków na rzecz utworzenia wspólnego europejskiego systemu azylowego, opartego na pełnym stosowaniu [konwencji genewskiej], uzupełnionej [protokołem], utrzymując w ten sposób zasadę non-refoulement i zapewniając, by nikt nie został odesłany i ponownie prześladowany.

(4) Konwencja genewska i protokół stanowią fundamenty międzynarodowych regulacji prawnych dotyczących ochrony uchodźców.

[...]

(10) W świetle wyników przeprowadzonych ocen należy na obecnym etapie potwierdzić zasady leżące u podstaw dyrektywy [2004/83], a jednocześnie dążyć do większego zbliżenia przepisów dotyczących uznawania oraz zakresu ochrony międzynarodowej w oparciu o wyższe standardy.

[...]

(12) Głównym celem niniejszej dyrektywy jest, po pierwsze, to, by państwa członkowskie stosowały wspólne kryteria identyfikacji osób rzeczywiście potrzebujących ochrony międzynarodowej, a po drugie, by osoby takie miały dostęp do minimalnego poziomu świadczeń we wszystkich państwach członkowskich.

[...]

(16) Niniejsza dyrektywa nie narusza praw podstawowych i jest zgodna z zasadami uznanymi w szczególności w [karcie]. Celem niniejszej dyrektywy jest w szczególności zapewnienie pełnego poszanowania godności ludzkiej i prawa do azylu dla osób ubiegających się o azyl oraz towarzyszących im członków ich rodzin oraz wspieranie stosowania art. 1, 7, 11, 14, 15, 16, 18, 21, 24, 34 i 35 tej karty, w związku z czym należy odpowiednio wdrożyć niniejszą dyrektywę.

(17) W odniesieniu do traktowania osób objętych zakresem stosowania niniejszej dyrektywy państwa członkowskie są związane zobowiązaniami wynikającymi z aktów prawa międzynarodowego, których są stronami, w tym w szczególności aktów zakazujących dyskryminacji.

[...]

(21) Uznanie statusu uchodźcy jest aktem deklaratoryjnym.

[...]

(23) Jako wytyczne dla właściwych organów krajowych państw członkowskich w stosowaniu konwencji genewskiej należy ustanowić normy dotyczące definicji i zakresu statusu uchodźcy.

(24) Konieczne jest wprowadzenie wspólnych kryteriów uznawania wnioskodawców ubiegających się o azyl za uchodźców w rozumieniu art. 1 konwencji genewskiej”.

21 Zgodnie z art. 1 dyrektywy 2011/95:

„Celem niniejszej dyrektywy jest określenie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony”.

22 Artykuł 2 tej dyrektywy stanowi:

„Na użytek niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

a) »ochrona międzynarodowa« oznacza status uchodźcy lub status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej określony w lit. e) i g);

b) »beneficjent ochrony międzynarodowej« oznacza osobę, której nadano status uchodźcy lub status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej określony w lit. e) i g);

[...]

d) »uchodźca« oznacza obywatela państwa trzeciego, który na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej przebywa poza państwem swojego obywatelstwa i nie może lub nie chce z powodu tej obawy korzystać z ochrony tego państwa, lub bezpaństwowca, który przebywając z takich samych powodów jak wyżej poza państwem swojego dawnego miejsca zwykłego pobytu, nie może lub nie chce z powodu tej obawy powrócić do tego państwa i do którego nie ma zastosowania art. 12;

e) »status uchodźcy« oznacza uznanie przez państwo członkowskie obywatela państwa trzeciego albo bezpaństwowca za uchodźcę;

[...]”.

23 Rozdział II dyrektywy 2011/95, zatytułowany „Ocena wniosków o udzielenie międzynarodowej ochrony”, obejmuje artykuły 4–8 tej dyrektywy. W artykułach tych zawarto przepisy nakazujące państwom członkowskim, w jaki sposób należy dokonać oceny takich wniosków.

24 Rozdział III dyrektywy 2011/95, zatytułowany „Kwalifikowanie się do otrzymania statusu uchodźcy”, obejmuje artykuły 9–12 tej dyrektywy. W szczególności art. 9 i 10 wspomnianej dyrektywy określają odpowiednio warunki, jakie muszą być spełnione, aby czyn został uznany za akt prześladowania w rozumieniu art. 1 sekcja A konwencji genewskiej, oraz elementy, jakie państwa członkowskie muszą uwzględnić przy ocenie powodów prześladowania.

25 Artykuł 11 dyrektywy 2011/95, zatytułowany „Ustanie statusu”, stanowi:

- „1. Obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec przestaje być uchodźcą, jeśli:
- a) dobrowolnie zwrócił się ponownie o ochronę do państwa, którego jest obywatelem; lub
 - b) utracił swoje obywatelstwo, dobrowolnie ponownie je przyjął; lub
 - c) przyjął nowe obywatelstwo i korzysta z ochrony państwa, którego obywatelstwo przyjął; lub
 - d) dobrowolnie ponownie zamieszkał w państwie, które opuścił lub poza którego granicami przebywał z obawy przed prześladowaniem; lub
 - e) nie może dłużej odmawiać korzystania z ochrony państwa swojego obywatelstwa, albowiem ustały okoliczności, w związku z którymi został uznany za uchodźcę; lub
 - f) będąc bezpaństwowcem, może powrócić do państwa swojego poprzedniego miejsca zwykłego pobytu, albowiem ustały okoliczności, w związku z którymi został uznany za uchodźcę.

2. [...]

3. [Ustępu] 1 lit. e) i f) nie stosuje się do uchodźcy, który może powołać się na przekonujące powody związane z poprzednim prześladowaniem, uzasadniające jego odmowę skorzystania z ochrony państwa, którego obywatelstwo posiada, lub w przypadku bezpaństwowca – z ochrony państwa jego poprzedniego miejsca zwykłego pobytu”.

26 Artykuł 12 tej dyrektywy, zatytułowany „Wykluczenie”, przewiduje:

„1. Obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec zostaje wykluczony z możliwości uzyskania statusu uchodźcy, jeśli:

- a) jest objęty zakresem stosowania art. 1 [sekcja] D konwencji genewskiej, odnoszącego się do ochrony lub pomocy otrzymywanej od organów lub agencji Organizacji Narodów Zjednoczonych innych niż Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców; jeśli taka ochrona lub pomoc ustały z jakichkolwiek powodów, a położenie takich osób nie zostało ostatecznie uregulowane zgodnie z odpowiednimi rezolucjami Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych, osoby takie kwalifikuje się tym samym do korzystania ze świadczeń określonych w niniejszej dyrektywie;
- b) jest uważany przez właściwe organy państwa, w którym się osiedlił, za osobę mającą prawa i obowiązki związane z posiadaniem obywatelstwa tego państwa lub posiadającą prawa i obowiązki im równorzędne.

2. Obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec zostaje wykluczony z możliwości otrzymania statusu uchodźcy, jeżeli istnieją poważne podstawy, aby sądzić, że:

- a) dokonał zbrodni przeciwko pokojowi, zbrodni wojennej, zbrodni przeciwko ludzkości w rozumieniu aktów międzynarodowych opracowanych w celu ustanowienia przepisów odnoszących się do tych zbrodni;
- b) popełnił poza państwem, które go przyjął, poważne przestępstwo o charakterze niepolitycznym, zanim został przyjęty jako uchodźca, czyli zanim wydano mu zezwolenie na pobyt na podstawie nadanego statusu uchodźcy; szczególnie okrutne czyny, nawet jeśli zostały popełnione z rzekomo politycznych pobudek, można zakwalifikować jako poważne zbrodnie o charakterze niepolitycznym;

c) jest on winny działań sprzecznych z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych określonymi w preambule i art. 1 i 2 Karty Narodów Zjednoczonych.

3. [Ustęp] 2 ma zastosowanie do osób, które podlegają do przestępstw lub czynów określonych w tym ustępie lub w inny sposób uczestniczą w ich popełnianiu”.

27 Artykuł 13 dyrektywy 2011/95, zatytułowany „Nadanie statusu uchodźcy”, znajdujący się w jej rozdziale IV, zatytułowanym „Status uchodźcy”, stanowi:

„Państwa członkowskie nadają status uchodźcy obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, który kwalifikuje się do otrzymania takiego statusu zgodnie z rozdziałem II i III”.

28 Zawarty również w rozdziale IV wspomnianej dyrektywy jej art. 14, zatytułowany „Cofnięcie, pozbawienie lub odmowa przedłużenia ważności statusu uchodźcy”, stanowi:

„1. W odniesieniu do wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonych po wejściu w życie dyrektywy [2004/83] państwa członkowskie cofają status uchodźcy, pozbawiają tego statusu lub odmawiają przedłużenia ważności tego statusu nadanego przez organ rządowy, administracyjny, sądowy lub quasi-sądowy obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, jeśli przestał on być uchodźcą zgodnie z art. 11.

[...]

3. Państwa członkowskie cofają status uchodźcy, pozbawiają tego statusu lub odmawiają przedłużenia jego ważności obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, jeśli po nadaniu takiej osobie statusu uchodźcy dane państwo członkowskie ustaliło, że:

a) dana osoba powinna była zostać wykluczona lub jest wykluczona z możliwości otrzymania statusu uchodźcy zgodnie z art. 12;

b) dana osoba zniekształciła lub pominęła fakty, w tym posłużyła się fałszywymi dokumentami, co zadecydowało o nadaniu jej statusu uchodźcy.

4. Państwa członkowskie mogą cofnąć status, pozbawić lub odmówić przedłużenia ważności statusu nadanego uchodźcy przez organ rządowy, administracyjny, sądowy lub quasi-sądowy, jeżeli:

a) istnieją racjonalne podstawy, by uznać danego uchodźcę za zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa członkowskiego, w którym przebywa;

b) dany uchodźca został skazany prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne przestępstwo i stanowi zagrożenie dla społeczności tego państwa członkowskiego.

5. W sytuacjach określonych w ust. 4 państwa członkowskie mogą postanowić, że nie nadadzą statusu danemu uchodźcy, w przypadku gdy odnośna decyzja jeszcze nie zapadła.

6. Osoby, do których mają zastosowanie ust. 4 lub 5, kwalifikują się do uzyskania praw określonych w art. 3, 4, 16, 22, 31, 32 i 33 konwencji genewskiej lub praw podobnych, o ile osoby te przebywają w państwie członkowskim”.

29 Rozdział VII dyrektywy 2011/95, zatytułowany „Zakres ochrony międzynarodowej”, obejmuje artykuły 20–35 tej dyrektywy. Artykuł 20 tej dyrektywy w ust. 1 i 2 stanowi:

„1. Niniejszy rozdział pozostaje bez uszczerbku dla praw określonych w konwencji genewskiej.

2. O ile nie określono inaczej, niniejszy rozdział ma zastosowanie zarówno do uchodźców, jak i do osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej”.

30 Artykuł 21 wspomnianej dyrektywy stanowi:

„1. Państwa członkowskie, zgodnie ze swoimi zobowiązaniami międzynarodowymi, przestrzegają zasady non-refoulement.

2. Jeżeli zobowiązania międzynarodowe wspomniane w ust. 1 tego nie zabraniają, państwa członkowskie mogą odesłać uchodźcę, bez względu na to, czy jego status został formalnie uznany, jeżeli:

- a) istnieją racjonalne podstawy, by uznać danego uchodźcę za zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa członkowskiego, w którym przebywa; lub
- b) dany uchodźca został skazany prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne przestępstwo i stanowi zagrożenie dla społeczności tego państwa członkowskiego.

3. Państwa członkowskie mogą cofnąć zezwolenie na pobyt, pozbawić tego zezwolenia, odmówić przedłużenia jego ważności lub odmówić jego przyznania uchodźcy, do którego ma zastosowanie ust. 2”.

31 Artykuł 24 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2011/95 przewiduje:

„Tak szybko, jak to możliwe, po udzieleniu ochrony międzynarodowej państwa członkowskie wydają beneficjentom statusu uchodźcy zezwolenie na pobyt, które bez uszczerbku dla art. 21 ust. 3 musi być ważne przez co najmniej trzy lata i być odnawialne, o ile nie sprzeciwiają się temu ważne względy bezpieczeństwa narodowego lub porządku publicznego”.

32 Artykuł 28 tej dyrektywy stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają równe traktowanie beneficjentów ochrony międzynarodowej i własnych obywateli w zakresie obowiązujących procedur uznawania zagranicznych dyplomów, świadectw i innych dowodów formalnych kwalifikacji.

2. Państwa członkowskie dążą do ułatwienia beneficjentom ochrony międzynarodowej, którzy nie mogą dostarczyć dokumentów potwierdzających ich kwalifikacje, pełnego dostępu do odpowiednich systemów oceny, nostryfikowania i zaliczania ich wcześniejszego kształcenia. Wszystkie takie środki muszą być zgodne z art. 2 ust. 2 i art. 3 ust. 3 dyrektywy 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych [(Dz.U. 2005, L 255, s. 22)]”.

33 Artykuł 34 dyrektywy 2011/95 ma następujące brzmienie:

„W celu ułatwienia integracji beneficjentów ochrony międzynarodowej ze społeczeństwem państwa członkowskie zapewniają im dostęp do programów integracyjnych uznanych przez nie za odpowiednie w stosunku do specyficznych potrzeb beneficjentów statusu uchodźcy lub osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej lub tworzą warunki gwarantujące dostęp do takich programów”.

Ustawodawstwo krajowe

Prawo czeskie

- 34 Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu (ustawa nr 325/1999 o azylu), w brzmieniu obowiązującym w chwili zaistnienia okoliczności faktycznych będących przedmiotem postępowania głównego (zwana dalej „ustawą o azylu”) reguluje przyznawanie i cofanie ochrony międzynarodowej.
- 35 Na mocy art. 2 ust. 2 tej ustawy termin uchodźca w rozumieniu tej ustawy (azylant) oznacza „cudzoziemca, któremu przyznano, na mocy niniejszej ustawy, prawo do azylu na okres ważności decyzji o przyznaniu prawa do azylu”. Zgodnie z wyjaśnieniami sądu odsyłającego, w przypadku cofnięcia prawa do azylu danej osoby przestaje ona być uchodźcą (azylantem) i korzystać z praw przewidzianych przez wspomnianą ustawę.
- 36 Zgodnie z art. 17 ust. 1 lit. i) ustawy o azylu „prawo do azylu zostaje cofnięte, jeżeli istnieją uzasadnione podstawy, aby sądzić, że uchodźca stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa”. Ponadto art. 17 ust. 1 lit. j) wspomnianej ustawy przewiduje, że prawo do azylu zostaje cofnięte „jeżeli uchodźca został skazany prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne przestępstwo i stanowi w związku z tym zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa”.
- 37 Na mocy z art. 28 ust. 1 ustawy o azylu prawo do azylu jest jedną z form ochrony międzynarodowej przyznawanej cudzoziemcowi na terytorium Republiki Czeskiej.

Prawo belgijskie

- 38 Artykuł 48/3 ust. 1 loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers (ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r. o wjeździe na terytorium, pobycie, osiedleniu się i wydalaniu cudzoziemców, *Moniteur belge* z dnia 31 grudnia 1980 r., s. 14584), w brzmieniu obowiązującym w chwili wystąpienia okoliczności faktycznych rozpatrywanych w postępowaniu głównym (zwanej dalej „ustawą z dnia 15 grudnia 1980 r.”) stanowi:

„Status uchodźcy nadaje się cudzoziemcowi, który spełnia przesłanki ustanowione w art. 1 [konwencji genewskiej], zmienionej [protokołem]”.

- 39 Artykuł 48/4 ust. 1 tej ustawy przewiduje:

„Status ochrony uzupełniającej nadaje się cudzoziemcowi, który nie może zostać uznany za uchodźcę i który nie może zostać objęty zakresem stosowania art. 9b, a w odniesieniu do którego istnieją istotne podstawy, aby uznać, iż jeśli zostanie on odesłany do swojego państwa pochodzenia, a w przypadku bezpaństwowca – do państwa, w którym miał miejsce zwykłego pobytu, zostanie narażony na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, o której mowa w § 2, i który nie może lub, z uwagi na to ryzyko, nie chce skorzystać z ochrony tego państwa, o ile nie mają do niego zastosowania klauzule wyłączające przewidziane w art. 55/4”.

- 40 Artykuł 52/4 wspomnianej ustawy stanowi:

„W przypadku gdy cudzoziemiec, który złożył wniosek o udzielenie azylu zgodnie z art. 50, 50a, 50b lub 51 i który został skazany prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne przestępstwo, stanowi zagrożenie dla społeczności lub gdy istnieją uzasadnione podstawy, aby sądzić, że stanowi on zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego, minister lub jego przedstawiciel bezzwłocznie przekazuje wszystkie elementy w tej sprawie do komisarza generalnego.

[Komisarz generalny] może odmówić przyznania statusu uchodźcy, jeżeli cudzoziemiec, który został skazany prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne przestępstwo, stanowi zagrożenie dla społeczności lub w przypadku gdy istnieją uzasadnione podstawy, aby sądzić, że stanowi on zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego. W takim przypadku [komisarz generalny] wydaje zaświadczenie co do zgodności środka wydalenia z art. 48/3 i 48/4.

Minister może nakazać zainteresowanemu przebywanie w określonym miejscu na czas rozpatrzenia jego wniosku, jeżeli uzna to za konieczne dla zapewnienia ochrony porządku publicznego lub bezpieczeństwa narodowego.

W wyjątkowo poważnych okolicznościach minister może przekazać zainteresowanego tymczasowo do dyspozycji rządu, jeżeli uzna to za konieczne dla zapewnienia ochrony porządku publicznego lub bezpieczeństwa narodowego”.

41 Zgodnie z art. 55/3/1 tej samej ustawy:

„§ 1. [Komisarz generalny] może cofnąć status uchodźcy, jeżeli cudzoziemiec, który został skazany prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne przestępstwo, stanowi zagrożenie dla społeczności lub w przypadku, gdy istnieją uzasadnione podstawy, aby sądzić, że stanowi on zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego.

[...]

§ 3. W przypadku gdy komisarz generalny cofa status uchodźcy na podstawie § 1 lub § 2 pkt 1, przedstawia on w swojej decyzji opinię w kwestii zgodności środka wydalenia z art. 48/3 i 48/4”.

42 Zgodnie z art. 55/4 § 2 ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r.:

„Cudzoziemiec jest także wykluczony z możliwości uzyskania statusu ochrony uzupełniającej, jeżeli stanowi zagrożenie dla społeczności lub bezpieczeństwa narodowego”.

Spory w postępowaniach głównych i pytania prejudycjalne

Sprawa C-391/16

43 Decyzją z dnia 21 kwietnia 2006 r. ministerstwo spraw wewnętrznych przyznało M, pochodzącemu z Czeczenii (Rosja), prawo do azylu ze względu na to, że miał on uzasadnione powody, by obawiać się prześladowania ze względu na swą rasę, religię, narodowość, przynależność do określonej grupy społecznej lub przekonania polityczne w państwie, którego jest obywatelem.

44 Przed uzyskaniem prawa do azylu M dopuścił się kradzieży, za którą został skazany na karę trzech lat pozbawienia wolności. Po przyznaniu mu prawa do azylu został on ponadto skazany na karę pozbawienia wolności w wymiarze dziewięciu lat za kradzież i wymuszenie w warunkach powrotu do przestępstwa, przy czym kara ta miała być wykonana w zakładzie karnym o zaostrożonym rygorze bezpieczeństwa. Mając na względzie te okoliczności, w dniu 29 kwietnia 2014 r. ministerstwo spraw wewnętrznych postanowiło cofnąć przyznane M prawo do azylu oraz nie przyznawać mu ochrony uzupełniającej z tego względu, że został on prawomocnie skazany za szczególnie poważne przestępstwo i stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa.

45 M wniósł skargę na tę decyzję do Městský soud v Praze (sądu miejskiego w Pradze, Republika Czeska). Ponieważ skarga ta została oddalona, M wniósł skargę kasacyjną do sądu odsyłającego.

- 46 Sąd ten zastanawia się w szczególności nad ważnością przepisów art. 14 ust. 4 i 6 dyrektywy 2011/95 w świetle art. 18 karty, art. 78 ust. 1 TFUE oraz ogólnych zasad prawa Unii w rozumieniu art. 6 ust. 3 TUE z powodu ewentualnego naruszenia konwencji genewskiej przez te przepisy dyrektywy 2011/95.
- 47 W tym względzie sąd odsyłający powołuje się na sprawozdanie UNHCR opublikowane dnia 29 lipca 2010 r., zatytułowane „Uwagi biura UNHCR w sprawie wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie minimalnych norm dotyczących kwalifikowania i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub beneficjentów ochrony międzynarodowej oraz zakresu udzielanej ochrony [COM(2009) 551, z dnia 21 października 2009 r.]”, w którym UNHCR powtórzył wątpliwości wyrażone już wcześniej w odniesieniu do zgodności art. 14 ust. 4 i 6 dyrektywy 2004/83 z konwencją genewską.
- 48 Ze sprawozdania tego wynika, że art. 14 ust. 4 wspomnianego wniosku dotyczącego dyrektywy, będący pierwotną wersją art. 14 ust. 4 dyrektywy 2011/95, poszerza powody wykluczenia z możliwości uzyskania statusu uchodźcy poza klauzule wykluczenia i ustania statusu przewidziane w art. 1 konwencji genewskiej, podczas gdy klauzule te zostały określone w sposób wyczerpujący, a art. 42 ust. 1 tej konwencji zakazuje państwom członkowskim składania zastrzeżeń do jej art. 1. Ze sprawozdania tego wynika także, że o ile art. 33 konwencji genewskiej umożliwia zawrót osoby do jej państwa pochodzenia lub innego państwa, o tyle postanowienie to nie ma jednak żadnego wpływu na status uchodźcy przyznany tej osobie w państwie jej pobytu. Sąd odsyłający podkreśla, że wątpliwości wyrażone przez UNHCR podziela w szczególności European Council on Refugees and Exiles, International Association of Refugee and Migration Judges oraz rzecznik praw obywatelskich Republiki Czeskiej.
- 49 Sąd odsyłający dodaje jednak, że zdaniem części doktryny dyrektywa 2011/95 jest zgodna z konwencją genewską. Podnosi on w tym względzie, że zgodnie z uzasadnieniem wskazanego w pkt 47 niniejszego wyroku wniosku dotyczącego dyrektywy 2011/95 ma na celu w szczególności zapewnienie pełnego i integralnego stosowania tej konwencji. Zdaniem tego sądu dyrektywa ta jest bardziej szczegółowa i w art. 2 lit. d) i e) dokonuje rozróżnienia pomiędzy pojęciem „uchodźcy” i pojęciem „statusu uchodźcy”. Nadanie statusu uchodźcy w rozumieniu dyrektywy 2011/95 prowadzi do wyższego poziomu ochrony niż poziom ochrony przewidzianej w konwencji genewskiej. W ten sposób osoba, której cofnięto status uchodźcy na podstawie art. 14 ust. 4 dyrektywy 2011/95, nie może korzystać już z praw i korzyści wynikających z tej dyrektywy, z wyjątkiem pewnych minimalnych praw zapisanych we wspomnianej konwencji. Przepis ten wydaje się opierać na założeniu, że te osoby nie mogłyby zostać odesłane do ich państwa pochodzenia, nawet gdyby spełniały przesłanki określone w art. 33 ust. 2 wspomnianej konwencji. Osoby te byłyby zatem tolerowane w przyjmującym państwie członkowskim i posiadała „ograniczony” status uchodźcy.
- 50 O ile w wyroku z dnia 24 czerwca 2015 r., H.T. (C-373/13, EU:C:2015:413, pkt 71, 94–98) Trybunał wypowiedział się już na temat związku między art. 33 ust. 2 konwencji genewskiej a dyrektywą 2011/95, o tyle nie analizował on jeszcze kwestii zgodności art. 14 ust. 4 i 6 tej dyrektywy z art. 1 sekcja C i art. 42 ust. 1 konwencji genewskiej, ani też zatem z art. 78 ust. 1 TFUE, art. 18 karty oraz zasadami ogólnymi prawa Unii w rozumieniu art. 6 ust. 3 TUE.
- 51 W odniesieniu do art. 14 ust. 6 dyrektywy 2011/95, który gwarantuje osobom objętym zakresem stosowania art. 14 ust. 4 tej dyrektywy korzystanie z pewnych praw przewidzianych w konwencji genewskiej, sąd odsyłający podnosi, że zdaniem rzecznika praw obywatelskich Republiki Czeskiej ustawa o azylu nie transponuje tego art. 14 ust. 6. W związku z tym zdaniem owego rzecznika praw obywatelskich cofnięcie prawa do azylu na podstawie art. 17 ust. 1 lit. i) i j) ustawy o azylu narusza prawo Unii. W tym względzie sąd odsyłający wskazuje, że szczegółowa analiza czeskiego porządku prawnego nie pozwala wykluczyć, że w pewnych indywidualnych przypadkach zainteresowanym

osobom nie zostaną zagwarantowane żadne z praw wynikających z art. 3, 4, 16, 22, 31, 32 i 33 konwencji genewskiej. Jednakże w sprawie w postępowaniu głównym skarżący ma możliwość dochodzenia tych praw w Republice Czeskiej.

- 52 W tych okolicznościach Nejvyšší správní soud (najwyższy sąd administracyjny, Republika Czeska) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 14 ust. 4 i 6 dyrektywy [2011/95] jest nieważny z tej przyczyny, że przepis ten narusza art. 18 [karty], art. 78 ust. 1 TFUE oraz zasady ogólne prawa Unii, o których mowa w art. 6 ust. 3 [TUE]?”.

Sprawa C-77/17

- 53 W dniu 10 marca 2010 r. tribunal de première instance de Bruxelles (sąd pierwszej instancji w Brukseli, Belgia) skazał X, obywatela Republiki Wybrzeża Kości Słoniowej, na karę 30 miesięcy pozbawienia wolności, w części z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, za umyślne spowodowanie uszczerbku na zdrowiu, posiadanie broni białej bez uzasadnionego powodu i posiadanie zakazanej broni. W dniu 6 grudnia 2011 r. zainteresowany został skazany przez cour d’appel de Bruxelles (sąd apelacyjny w Brukseli, Belgia) na karę 4 lat pozbawienia wolności za zgwałcenie osoby małoletniej w wieku ponad 14 lat i poniżej 16 lat.
- 54 W dniu 3 listopada 2015 r. X złożył wniosek o udzielenie azylu, na poparcie którego powołał się na obawy, że będzie prześladowany ze względu na ścisłe związki, jakie jego ojciec i inni członkowie jego rodziny utrzymywali z byłym reżimem Republiki Wybrzeża Kości Słoniowej oraz byłym prezydentem Laurentem Gbagbo.
- 55 Decyzją z dnia 19 sierpnia 2016 r. na podstawie art. 52/4 akapit drugi ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r. komisarz generalny odmówił nadania X statusu uchodźcy ze względu na przestępstwa popełnione przez niego w Belgii. Komisarz generalny uznał w szczególności, że z uwagi na szczególnie poważny charakter popełnionych przestępstw oraz ich powtarzanie X stanowi zagrożenie dla społeczności w rozumieniu tego przepisu. Z tych samych względów komisarz generalny stwierdził, że należy wykluczyć X z możliwości uzyskania ochrony uzupełniającej na podstawie art. 55/4 § 2 wspomnianej ustawy. Jednakże na podstawie art. 52/4 wspomnianej ustawy komisarz generalny wydał opinię, zgodnie z którą ze względu na uzasadnione obawy przed prześladowaniami X nie może być odesłany bezpośrednio lub pośrednio do Republiki Wybrzeża Kości Słoniowej, ponieważ taki środek wydaleniu jest niezgodny z art. 48/3 i 48/4 tej ustawy.
- 56 X zaskarżył tę decyzję do sądu odsyłającego.
- 57 Wspomniany sąd zaznacza, że art. 52/4 akapit drugi ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r., na którym opiera się sporna decyzja, transponuje do prawa belgijskiego art. 14 ust. 5 dyrektywy 2011/95.
- 58 Sąd odsyłający zastanawia się nad ważnością tego ostatniego przepisu w świetle art. 18 karty i art. 78 ust. 1 TFUE. Postanowienia te zobowiązują Unię do przestrzegania konwencji genewskiej, w związku z czym prawo wtórne Unii powinno być zgodne z tą konwencją. Konwencja genewska w art. 1 sekcja A definiuje bardzo wyraźnie osoby objęte pojęciem „uchodźcy”, i ani jej art. 1 sekcja F, ani żadne inne z jej postanowień nie pozwala odmówić w sposób ogólny i ostateczny nadania statusu uchodźcy osobie tylko z tego powodu, że stanowi ona zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego lub poważne zagrożenie dla społeczności przyjmującego państwa członkowskiego. Tymczasem art. 14 ust. 5 dyrektywy 2011/95 przewiduje możliwość odmówienia przyznania tego statusu z jednego z powodów, które odpowiadają sytuacjom, o których mowa w artykułach 32 i 33 wspomnianej konwencji, zaś te dwa ostatnie artykuły dotyczą wydalenia uchodźców, a nie przesłanek nadania wspomnianego statusu.

- 59 Pojawia się tym samym pytanie, czy art. 14 ust. 5 dyrektywy 2011/95 ustanawia nową klauzulę wykluczenia z możliwości uzyskania statusu uchodźcy, która nie została przewidziana w konwencji genewskiej. Wprowadzenie nowej klauzuli wykluczenia stanowiłoby istotną zmianę tej konwencji, co byłoby sprzeczne z zasadami prawa międzynarodowego. Gdyby w konwencji genewskiej zamierzano wykluczyć z możliwości przyznania ochrony uchodźcom lub jej odmawiać z powodów związanych z bezpieczeństwem narodowym, porządkiem publicznym czy też zagrożeniem dla społeczności państwa przyjmującego, przewidziano by to wyraźnie, jak to uczyniono w odniesieniu do, między innymi, poważnych zbrodni o charakterze niepolitycznym popełnionych poza terytorium państwa przyjmującego.
- 60 Należałoby również uwzględnić potencjalne poważne konsekwencje tej klauzuli wykluczenia, ponieważ prowadziłaby ona do utraty praw i korzyści związanych ze statusem uchodźcy. I tak w wyroku z dnia 24 czerwca 2015 r., H.T. (C-373/13, EU:C:2015:413, pkt 95) Trybunał wyraźnie przypomniał, że cofnięcie zezwolenia na pobyt i cofnięcie statusu uchodźcy są dwoma odrębnymi zagadnieniami o różnych skutkach. UNHCR zresztą, w opinii zatytułowanej „Commentaires annotés du HCR sur la [directive 2004/83] (komentarz UNHCR z adnotacjami do [dyrektywy 2004/83])”, opublikowanej w styczniu 2005 r., był szczególnie krytyczny w odniesieniu do identycznych przepisów zawartych w dyrektywie 2004/83.
- 61 W takich okolicznościach Conseil du contentieux des étrangers (sąd do spraw cudzoziemców, Belgia) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy art. 14 ust. 5 dyrektywy [2011/95] należy interpretować jako nową klauzulę wykluczenia z możliwości uzyskania statusu uchodźcy przewidzianego w art. 13 tej dyrektywy, a co za tym idzie – w art. 1 sekcja A [konwencji genewskiej]?
- 2) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie [pierwsze]: czy interpretowany w ten sposób art. 14 ust. 5 jest zgodny z art. 18 [karty] i z art. 78 ust. 1 [TFUE], które ustanawiają, w szczególności, wymóg zgodności europejskiego prawa wtórnego z [konwencją genewską], w której klauzula wykluczenia, przewidziana w art. 1 sekcja F, jest sformułowana w sposób wyczerpujący i podlega ścisłej wykładni?
- 3) W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie [pierwsze]: czy art. 14 ust. 5 dyrektywy [2011/95] należy interpretować w ten sposób, że ustanawia on podstawę odmowy nadania statusu uchodźcy, która nie została przewidziana w [konwencji genewskiej], a której przestrzeganie jest wymagane przez art. 18 [karty] i art. 78 ust. 1 [TFUE]?
- 4) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie [trzecie]: czy art. 14 ust. 5 przywołanej wyżej dyrektywy jest zgodny z art. 18 [karty] i z art. 78 ust. 1 [TFUE], które ustanawiają, w szczególności, wymóg zgodności europejskiego prawa wtórnego z [konwencją genewską], zważywszy, że wprowadza on podstawę odmowy nadania statusu uchodźcy bez jakiegokolwiek badania obawy przed prześladowaniem, jak tego wymaga art. 1 sekcja A [konwencji genewskiej]?
- 5) W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytania [pierwsze i trzecie]: jak interpretować art. 14 ust. 5 dyrektywy 2011/95 w sposób zgodny z art. 18 [karty] i art. 78 ust. 1 [TFUE], które ustanawiają, w szczególności, wymóg zgodności europejskiego prawa wtórnego z konwencją genewską?”.

Sprawa C-78/17

- 62 Decyzją z dnia 21 lutego 2007 r. komisarz generalny nadał X, obywatelowi Demokratycznej Republiki Konga, status uchodźcy.

- 63 W dniu 20 grudnia 2010 r. X został skazany przez cour d'assises de Bruxelles (sąd przysięgłych w Brukseli, Belgia) na karę 25 lat pozbawienia wolności za zabójstwo oraz kradzież kwalifikowaną. Decyzją z dnia 4 maja 2016 r. komisarz generalny cofnął nadany X status uchodźcy zgodnie z art. 55/3/1 § 1 ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r., stwierdzając w szczególności, że ze względu na szczególnie poważny charakter popełnionych przestępstw X stanowi zagrożenie dla społeczności w rozumieniu tego przepisu. Ponadto zgodnie z art. 55/3/1 § 3 tej ustawy komisarz generalny wydał opinię, że wydalenie X jest zgodne z art. 48/3 i 48/4 wspomnianej ustawy, ponieważ podstawy obawy, jakie X przedstawił w 2007 r., są już nieaktualne.
- 64 X zaskarżył decyzję komisarza generalnego do sądu odsyłającego. Sąd ten zaznacza, że art. 55/3/1 ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r., na którym opiera się wspomniana decyzja, transponuje do prawa belgijskiego art. 14 ust. 4 dyrektywy 2011/95. Tak jak w sprawie C-77/17 i z tych samych względów co te, które zostały podniesione w tej ostatniej sprawie, sąd odsyłający uważa, że istnieje wiele powodów, aby zastanowić się nad ważnością art. 14 ust. 4 dyrektywy 2011/95 w świetle art. 18 karty i art. 78 ust. 1 TFUE.
- 65 W takich okolicznościach Conseil du contentieux des étrangers (sąd do spraw cudzoziemców) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy art. 14 ust. 4 dyrektywy [2011/95] należy interpretować jako nową klauzulę wykluczenia z możliwości uzyskania statusu uchodźcy przewidzianego w art. 13 tej dyrektywy, a co za tym idzie – w art. 1 sekcja A [konwencji genewskiej]?
 - 2) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie [pierwsze]: czy interpretowany w ten sposób art. 14 ust. 4 jest zgodny z art. 18 [karty] i z art. 78 ust. 1 [TFUE], które ustanawiają, w szczególności, wymóg zgodności europejskiego prawa wtórnego z [konwencją genewską], w której klauzula wykluczenia, przewidziana w art. 1 sekcja F, jest sformułowana w sposób wyczerpujący i podlega ścisłej wykładni?
 - 3) W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie [pierwsze]: czy art. 14 ust. 4 dyrektywy [2011/95] należy interpretować w ten sposób, że ustanawia on podstawę cofnięcia statusu uchodźcy, która nie została przewidziana w [konwencji genewskiej], a której przestrzeganie jest wymagane przez art. 18 [karty] i art. 78 ust. 1 [TFUE]?
 - 4) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie [trzecie]: czy art. 14 ust. 4 przywołanej wyżej dyrektywy jest zgodny z art. 18 [karty] i z art. 78 ust. 1 [TFUE], które ustanawiają, w szczególności, wymóg zgodności europejskiego prawa wtórnego z [konwencją genewską], zważywszy, że wprowadza on podstawę cofnięcia statusu uchodźcy, która nie tylko nie jest przewidziana w konwencji genewskiej, lecz ponadto nie znajduje w niej żadnego uzasadnienia?
 - 5) W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytania [pierwsze i trzecie]: jak interpretować art. 14 ust. 4 przywołanej wyżej dyrektywy w sposób zgodny z art. 18 [karty] i art. 78 ust. 1 [TFUE], które ustanawiają, w szczególności, wymóg zgodności europejskiego prawa wtórnego z [konwencją genewską]?”.

Postępowanie przed Trybunałem

- 66 Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 17 marca 2017 r. sprawy C-77/17 i C-78/17 zostały połączone do celów pisemnego i ustnego etapu postępowania i wydania wyroku. Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 17 stycznia 2018 r. wspomniane sprawy zostały połączone ze sprawą C-391/16 do celów przeprowadzenia ustnego etapu postępowania oraz wydania wyroku.

W przedmiocie właściwości Trybunału

- 67 Państwa członkowskie i instytucje, które przedłożyły Trybunałowi uwagi na piśmie, wyraziły rozbieżne opinie w kwestii tego, czy Trybunał jest właściwy, aby ocenić, w ramach niniejszych wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, ważność dyrektywy 2011/95 w świetle art. 78 ust. 1 TFUE i art. 18 karty, które to postanowienia odwołują się do konwencji genewskiej.
- 68 W tym względzie rząd niemiecki uważa, że pytanie to wymaga odpowiedzi przeczącej w odniesieniu do wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w sprawach C-77/17 i C-78/17, ponieważ owe wnioski zmierzają w istocie do uzyskania wykładni konwencji genewskiej, podczas gdy, jak wynika z orzecznictwa wynikającego z wyroku z dnia 17 lipca 2014 r., Qurbani (C-481/13, EU:C:2014:2101, pkt 20, 21, 28), właściwość Trybunału do dokonania wykładni tej konwencji jest ograniczona.
- 69 Ze swej strony Rada i Komisja zauważają, że Trybunał wypowiedział się już w przedmiocie konieczności dokonania wykładni przepisów dyrektywy 2011/95 z poszanowaniem konwencji genewskiej. Parlament natomiast uważa, że ponieważ ta dyrektywa jest niezależnym aktem ustawodawczym Unii, któremu Trybunał gwarantuje pierwszeństwo, jednolitość i skuteczność, badanie ważności wspomnianej dyrektywy powinno odbywać się wyłącznie na podstawie traktatów UE i FUE oraz karty. Dyrektywę 2011/95 należy interpretować w miarę możliwości w sposób, który nie podważa jej ważności, z poszanowaniem w szczególności podstawowych zasad konwencji genewskiej.
- 70 Natomiast rządy francuski i niderlandzki podkreślają, że choć Unia nie jest stroną konwencji genewskiej, to jednak art. 78 TFUE i art. 18 karty zobowiązują Unię do jej przestrzegania. W związku z tym Trybunał jest właściwy do zbadania zgodności art. 14 ust. 4–6 dyrektywy 2011/95 z tą konwencją.
- 71 W tym względzie wskazać trzeba, że – jak wynika z art. 19 ust. 3 lit. b) TUE oraz art. 267 akapit pierwszy lit. b) TFUE – Trybunał jest właściwy do orzekania w trybie prejudycjalnym w przedmiocie wykładni i ważności aktów przyjętych przez instytucje bez żadnego wyjątku, przy czym akty te powinny być w pełni zgodne z postanowieniami traktatów i z wynikającymi z traktatów zasadami konstytucyjnymi, a także z postanowieniami karty (zob. podobnie wyrok z dnia 27 lutego 2018 r., Western Sahara Campaign UK, C-266/16, EU:C:2018:118, pkt 44, 46).
- 72 W niniejszym przypadku należy zauważyć, że dyrektywa 2011/95 została przyjęta na podstawie art. 78 ust. 2 lit. a) i b) TFUE. Zgodnie z art. 78 ust. 1 TFUE wspólna polityka w dziedzinie azylu, ochrony uzupełniającej i tymczasowej ochrony, która ma na celu „przyznanie odpowiedniego statusu każdemu obywatelowi państwa trzeciego wymagającemu międzynarodowej ochrony oraz [...] zapewnienie przestrzegania zasady non-refoulement” „musi być zgodna z [konwencją genewską] i [protokołem], jak również z innymi odpowiednimi traktatami”.
- 73 Poza tym art. 18 karty stanowi, że „gwarantuje się prawo do azylu, z poszanowaniem zasad [konwencji genewskiej] i [protokołu], zgodnie z [traktatem UE] i [traktatem FUE]”.
- 74 W związku z tym, mimo iż Unia nie jest umawiającą się stroną konwencji genewskiej, art. 78 ust. 1 TFUE oraz art. 18 karty nakładają jednak na nią obowiązek przestrzegania postanowień tej konwencji. Dyrektywa 2011/95 powinna zatem na podstawie tych postanowień prawa pierwotnego być zgodna z tymi zasadami (zob. podobnie wyroki: z dnia 1 marca 2016 r., Alo i Osso, C-443/14 i C-444/14, EU:C:2016:127, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 19 czerwca 2018 r., Gnandi, C-181/16, EU:C:2018:465, pkt 53 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 75 W konsekwencji Trybunał jest właściwy do zbadania ważności art. 14 ust. 4–6 dyrektywy 2011/95 w świetle art. 78 ust. 1 TFUE i art. 18 karty, a w ramach tego badania do sprawdzenia, czy te przepisy owej dyrektywy mogą być interpretowane w sposób, który nie narusza poziomu ochrony gwarantowanego przez zasady konwencji genewskiej.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

- 76 Pytania sądów odsyłających w przedmiocie ważności art. 14 ust. 4–6 dyrektywy 2011/95 dotyczą w istocie kwestii, czy art. 14 ust. 4 i 5 tej dyrektywy skutkuje zaprzestaniem uznawania danego obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, który spełnia materialne przesłanki przewidziane w art. 2 lit. d) tej dyrektywy, za uchodźcę i w związku z tym narusza art. 1 konwencji genewskiej. Wątpliwości sądów odsyłających dotyczą w szczególności okoliczności, że sytuacje, o których mowa w art. 14 ust. 4 i 5 dyrektywy 2011/95, nie odpowiadają sytuacjom wymienionym w art. 1 sekcje C–F konwencji genewskiej podstawom wykluczenia z możliwości uzyskania statusu uchodźcy i ustania statusu uchodźcy, mimo że wymienione tam podstawy wykluczenia i ustania mają w systemie tej konwencji charakter wyczerpujący.
- 77 W tym zakresie należy przypomnieć, że zgodnie z ogólną zasadą wykładni akt prawny Unii powinien być interpretowany – tak dalece jak to możliwe – w sposób, który nie podważa jego ważności, i w zgodzie z całością prawa pierwotnego, w tym w szczególności z postanowieniami karty (wyrok z dnia 15 lutego 2016 r., N., C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, pkt 48 i przytoczone tam orzecznictwo). W związku z tym wówczas gdy tekst prawa wtórnego Unii można poddać więcej niż jednej wykładni, należy dać raczej pierwszeństwo tej wykładni, która zapewnia zgodność przepisu z prawem pierwotnym, niż wykładni prowadzącej do uznania jego niezgodności z tym prawem (wyrok z dnia 26 czerwca 2007 r., *Ordre des barreaux francophones et germanophone i in.*, C-305/05, EU:C:2007:383, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 78 Należy zatem zbadać, czy przepisy art. 14 ust. 4–6 dyrektywy 2011/95 mogą, zgodnie z wymaganiami zawartymi w art. 78 ust. 1 TFUE i art. 18 karty, być interpretowane w sposób, który zapewnia przestrzeganie poziomu ochrony gwarantowanego przez zasady konwencji genewskiej.

W przedmiocie systemu ustanowionego w dyrektywie 2011/95

- 79 Jak wynika z motywu 12 dyrektywy 2011/95, jej przepisy mają na celu zapewnienie stosowania wspólnych kryteriów identyfikacji osób potrzebujących ochrony międzynarodowej, a także zapewnienie tym osobom minimalnego poziomu świadczeń we wszystkich państwach członkowskich.
- 80 W tym zakresie należy przypomnieć, co potwierdza motyw 3 dyrektywy 2011/95, że wspólny europejski system azylowy, którego ta dyrektywa jest częścią, opiera się na pełnym i integralnym stosowaniu konwencji genewskiej i protokołu oraz zapewnieniu, by nikt nie został odesłany do miejsca, w którym grozi mu ponowne prześladowanie (zob. podobnie wyroki: z dnia 21 grudnia 2011 r., N.S. i in., C-411/10 i C-493/10, EU:C:2011:865, pkt 75; a także z dnia 1 marca 2016 r., *Alo i Osso*, C-443/14 i C-444/14, EU:C:2016:127, pkt 30).
- 81 Poza tym z motywów 4, 23 i 24 dyrektywy 2011/95 wynika, że konwencja genewska stanowi fundament międzynarodowych regulacji prawnych dotyczących ochrony uchodźców oraz że przepisy tej dyrektywy odnoszące się do przesłanek nadania statusu uchodźcy oraz zakresu przyznawanej ochrony zostały ustanowione jako wytyczne dla właściwych organów państw członkowskich przy stosowaniu tej konwencji w oparciu o wspólne pojęcia i kryteria uznawania wnioskodawców ubiegających się o azyl za uchodźców w rozumieniu art. 1 tej konwencji (zob. podobnie wyroki: z dnia 31 stycznia 2017 r., *Lounani*, C-573/14, EU:C:2017:71, pkt 41; z dnia 13 września 2018 r., *Ahmed*, C-369/17, EU:C:2018:713, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 82 Ponadto w motywie 16 dyrektywy 2011/95 wskazano, że jej celem jest zapewnienie pełnego poszanowania godności ludzkiej i prawa do azylu dla osób ubiegających się o azyl oraz towarzyszących im członków ich rodzin, przy czym to ostatnie prawo jest na mocy art. 18 karty gwarantowane z poszanowaniem konwencji genewskiej i protokołu.

- 83 O ile zatem dyrektywa 2011/95 ustanawia system normatywny obejmujący pojęcia i kryteria wspólne dla państw członkowskich i, co za tym idzie, właściwy dla Unii, o tyle jest ona oparta na konwencji genewskiej i ma w szczególności na celu zapewnienie, aby był przestrzegany art. 1 tej konwencji.
- 84 Wyjaśnwszy powyższe, należy zauważyć, że w odniesieniu do terminu „uchodźca” art. 2 lit. d) tej dyrektywy powtarza w istocie definicję podaną w art. 1 sekcja A ust. 2 konwencji genewskiej. W tym względzie przepisy rozdziału III dyrektywy 2011/95, zatytułowanego „Kwalifikowanie się do otrzymania statusu uchodźcy”, uszczegółwiają przesłanki materialne, jakie powinien spełnić obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec, aby mógł zostać uznany za uchodźcę w rozumieniu art. 2 lit. d) tej dyrektywy.
- 85 Natomiast art. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 definiuje „status uchodźcy” jako „uznanie przez państwo członkowskie obywatela państwa trzeciego albo bezpaństwowca za uchodźcę”. Takie uznanie za uchodźcę, jak wynika z motywu 21 tej dyrektywy, ma charakter deklaratoryjny, a nie konstytutywny.
- 86 Tak więc w systemie ustanowionym przez dyrektywę 2011/95 obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec spełniający określone w rozdziale III tej dyrektywy przesłanki materialne jest z tego już jedynie względu uchodźcą w rozumieniu art. 2 lit. d) wspomnianej dyrektywy i art. 1 sekcji A konwencji genewskiej.
- 87 Wykładni systemowej dyrektywy 2011/95, zgodnie z którą jej rozdział III odnosi się wyłącznie do uznania za uchodźcę, nie podważa użycie sformułowania „status uchodźcy” w art. 12 ust. 1 i 2 tej dyrektywy, zawartym we wspomnianym rozdziale III, w szczególności w wersji francuskiej. W innych wersjach językowych tego przepisu, takich jak wersja hiszpańska, niemiecka, angielska, portugalska i szwedzka, użyto bowiem w tym art. 12 ust. 1 i 2 terminu „uchodźca” zamiast sformułowania „status uchodźcy”.
- 88 Tymczasem, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, w przypadku wystąpienia rozbieżności między różnymi wersjami językowymi aktu prawa Unii dany przepis należy interpretować z uwzględnieniem celu i ogólnej systematyki uregulowania, którego jest on częścią (wyroki: z dnia 1 marca 2016 r., Alo i Osso, C-443/14 i C-444/14, EU:C:2016:127, pkt 27; a także z dnia 24 stycznia 2019 r., Balandin i in., C-477/17, EU:C:2019:60, pkt 31). I tak podczas gdy rozdział III dyrektywy 2011/95 jest zatytułowany „Kwalifikowanie się do otrzymania statusu uchodźcy”, rozdział IV tej dyrektywy jest zatytułowany „Status uchodźcy” i zawiera art. 13, dotyczący nadania tego statusu, oraz art. 14, regulujący cofnięcie statusu uchodźcy, pozbawienie danej osoby tego statusu lub odmowę przedłużenia ważności tego statusu.
- 89 W odniesieniu do art. 13 dyrektywy 2011/95 Trybunał orzekł, że na mocy tego przepisu państwa członkowskie nadają status uchodźcy obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, który spełnia przesłanki materialne uznania go za uchodźcę zgodnie z rozdziałami II i III tej dyrektywy, a państwom tym nie przysługują żadne uprawnienia dyskrecyjne w tym zakresie (zob. podobnie wyroki: z dnia 24 czerwca 2015 r., H.T., C-373/13, EU:C:2015:413, pkt 63; a także z dnia 12 kwietnia 2018 r., A i S, C-550/16, EU:C:2018:248, pkt 52, 54).
- 90 Fakt, że posiadanie przymiotu „uchodźcy” w rozumieniu art. 2 lit. d) dyrektywy 2011/95 i art. 1 sekcja A konwencji genewskiej nie zależy od formalnego uznania tego przymiotu poprzez nadanie „statusu uchodźcy” w rozumieniu art. 2 lit. e) tej dyrektywy, potwierdza brzmienie art. 21 ust. 2 wspomnianej dyrektywy, zgodnie z którym „uchodźca” może – z zastrzeżeniem przestrzegania określonego w tym przepisie warunku – zostać odesłany „bez względu na to, czy jego status został formalnie uznany”.
- 91 Formalne uznanie za uchodźcę, polegające na nadaniu statusu uchodźcy, powoduje, że dany uchodźca jest, na mocy art. 2 lit. b) dyrektywy 2011/95, beneficjentem ochrony międzynarodowej w rozumieniu tej dyrektywy, a tym samym posiada on, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 91 swojej opinii,

wszystkie prawa i korzyści przewidziane w rozdziale VII wspomnianej dyrektywy, który zawiera zarówno prawa równorzędne do praw określonych w konwencji genewskiej, jak i – jak zauważyły w szczególności Parlament i rząd Zjednoczonego Królestwa – prawa zapewniające wyższy poziom ochrony, które nie mają odpowiedników w tej konwencji, takie jak prawa wymienione w art. 24 ust. 1, a także w art. 28 i 34 dyrektywy 2011/95.

- 92 Z powyższych rozważań wynika, że uznanie za „uchodźcę” w rozumieniu art. 2 lit. d) dyrektywy 2011/95 i art. 1 sekcji A konwencji genewskiej nie zależy od formalnego uznania tej cechy poprzez nadanie „statusu uchodźcy” w rozumieniu art. 2 lit. e) tej dyrektywy w związku z jej art. 13.

W przedmiocie art. 14 ust. 4 i 5 dyrektywy 2011/95

- 93 Co się tyczy sytuacji, o których mowa w art. 14 ust. 4 i 5 dyrektywy 2011/95, w których państwa członkowskie są uprawnione do cofnięcia lub odmówienia nadania statusu uchodźcy, to odpowiadają one w istocie, jak podniósł rzecznik generalny w pkt 56 opinii, sytuacjom, w których państwa członkowskie mogą odesłać uchodźcę na mocy art. 21 ust. 2 tej dyrektywy i art. 33 ust. 2 konwencji genewskiej.
- 94 Jednakże należy w pierwszej kolejności zauważyć, że podczas gdy art. 33 ust. 2 konwencji genewskiej pozbawia w takich sytuacjach uchodźcę możliwości korzystania z zasady non-refoulement do państwa, w którym jego życiu lub wolności zagrażałoby niebezpieczeństwo, to art. 21 ust. 2 dyrektywy 2011/95, co potwierdza motyw 16 tej dyrektywy, należy interpretować i stosować z poszanowaniem praw gwarantowanych w karcie, w szczególności w jej art. 4 i art. 19 ust. 2, które zakazują w sposób bezwzględny tortur oraz niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania bez względu na zachowanie danej osoby, a także wydalenia do państwa, w którym – istnieje poważne ryzyko – dana osoba może zostać poddana takiemu traktowaniu. W związku z tym państwa członkowskie nie mogą usunąć, wydalić lub wydać w drodze ekstradycji cudzoziemca, jeżeli istnieją poważne i sprawdzone podstawy, aby uznać, iż w państwie przeznaczenia będzie on narażony na rzeczywiste ryzyko traktowania sprzecznego z art. 4 i art. 19 ust. 2 karty [zob. podobnie wyroki: z dnia 5 kwietnia 2016 r., Aranyosi i Căldăraru, C-404/15 i C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, pkt 86–88; a także z dnia 24 kwietnia 2018 r., MP (Ochrona uzupełniająca osoby, która była ofiarą tortur), C-353/16, EU:C:2018:276, pkt 41].
- 95 Gdyby zatem odesłanie uchodźcy objętego jedną z sytuacji, o których mowa w art. 14 ust. 4 i 5, a także w art. 21 ust. 2 dyrektywy 2011/95 stwarzało ryzyko naruszenia jego praw podstawowych zapisanych w art. 4 i art. 19 ust. 2 karty, dane państwo członkowskie nie mogłoby odstąpić od zasady non-refoulement na mocy art. 33 ust. 2 konwencji genewskiej.
- 96 W tych okolicznościach, ponieważ art. 14 ust. 4 i 5 dyrektywy 2011/95 przewiduje, w sytuacjach, o których mowa w tych ustępach, możliwość cofnięcia przez państwa członkowskie „statusu uchodźcy” w rozumieniu art. 2 lit. e) tej dyrektywy lub odmówienia nadania tego statusu, podczas gdy art. 33 ust. 2 konwencji genewskiej pozwala z kolei na odesłanie uchodźcy znajdującego się w jednej z tych sytuacji do państwa, w którym jego życiu lub wolności zagrażałoby niebezpieczeństwo, prawo Unii przewiduje szerszą ochronę międzynarodową uchodźców, o których mowa, niż ochrona zapewniana przez wspomnianą konwencję.
- 97 W drugiej kolejności, jak zaznaczyła Komisja, Rada, Parlament oraz niektóre z państw członkowskich, które przedłożyły Trybunałowi uwagi na piśmie, art. 14 ust. 4 i 5 dyrektywy 2011/95 nie można interpretować w ten sposób, że w ramach systemu ustanowionego przez tę dyrektywę cofnięcie statusu uchodźcy lub odmowa jego nadania skutkuje tym, że dany obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec, który spełnia przesłanki określone w art. 2 lit. d) tej dyrektywy w związku z przepisami jej rozdziału III, przestaje być uważany za uchodźcę w rozumieniu art. 2 lit. d) i art. 1 sekcja A konwencji genewskiej.

- 98 Poza tym, oprócz tego, co zostało stwierdzone w pkt 92 niniejszego wyroku, okoliczność, że dana osoba objęta jest jedną z sytuacji, o których mowa w art. 14 ust. 4 i 5 dyrektywy 2011/95, nie oznacza jednak, że przestaje ona spełniać przesłanki materialne, od których zależy posiadanie przymiotu uchodźcy, dotyczące istnienia uzasadnionej obawy przed prześladowaniem w jej państwie pochodzenia.
- 99 W przypadku gdy państwo członkowskie postanawia na mocy art. 14 ust. 4 lub 5 dyrektywy 2011/95 cofnąć status uchodźcy lub go nie nadawać, obywatele państw trzecich lub bezpaństwowcy, których to dotyczy, są siłą rzeczy pozbawieni wspomnianego statusu i nie dysponują lub już nie dysponują więc wszystkimi prawami i korzyściami określonych w rozdziale VII tej dyrektywy, ponieważ są one związane z tym statusem. Jednakże, jak wyraźnie przewiduje art. 14 ust. 6 wspomnianej dyrektywy, osoby te korzystają lub nadal korzystają z pewnych praw przewidzianych w konwencji genewskiej (zob. podobnie wyrok z dnia 24 czerwca 2015 r., H.T., C-373/13, EU:C:2015:413, pkt 71), co – jak podkreślił rzecznik generalny w pkt 100 opinii – potwierdza, że uznaje się je lub nadal uznaje się je za uchodźców w rozumieniu art. 1 sekcja A konwencji genewskiej, mimo tego cofnięcia lub tej odmowy.
- 100 Z powyższego wynika, że przepisów art. 14 ust. 4–6 dyrektywy 2011/95 nie można interpretować w ten sposób, że cofnięcie statusu uchodźcy lub odmowa nadania tego statusu skutkuje tym, że obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec, który spełnia przesłanki materialne określone w art. 2 lit. d) tej dyrektywy w związku z przepisami jej rozdziału III, nie jest już uważany za uchodźcę w rozumieniu art. 1 sekcja A konwencji genewskiej i tym samym jest wykluczony z możliwości uzyskania ochrony międzynarodowej, do zagwarantowania której z poszanowaniem wspomnianej konwencji zobowiązuje art. 18 karty.

W przedmiocie art. 14 ust. 6 dyrektywy 2011/95

- 101 Artykuł 14 ust. 6 dyrektywy 2011/95 przewiduje, że osoby, do których mają zastosowanie ust. 4 lub 5 tego artykułu, kwalifikują się do uzyskania praw określonych w „art. 3, 4, 16, 22, 31, 32 i 33 konwencji genewskiej lub praw podobnych, o ile osoby te przebywają w państwie członkowskim”.
- 102 Odnosząc się najpierw do spójnika „lub” użytego w art. 14 ust. 6 dyrektywy 2011/95: spójnik ten może być z językowego punktu widzenia rozumiany jako alternatywa rozłączna lub łączna, a zatem należy interpretować go z uwzględnieniem kontekstu, w jakim został użyty, i w świetle celów rozpatrywanego aktu (zob. analogicznie wyrok z dnia 12 lipca 2005 r., Komisja/Francja, C-304/02, EU:C:2005:444, pkt 83). W niniejszym przypadku, z uwagi na kontekst i cel dyrektywy 2011/95, które zostały wyrażone w jej motywach 3, 10 i 12, i w świetle orzecznictwa przytoczonego w pkt 77 niniejszego wyroku, wspomniany spójnik w art. 14 ust. 6 tej dyrektywy należy rozumieć jako alternatywę łączną.
- 103 Następnie, co się tyczy zakresu zawartego we wspomnianym art. 14 ust. 6 sformułowania „praw podobnych”, należy wskazać – jak podkreślił rzecznik generalny w pkt 110 opinii – że stosowanie art. 14 ust. 4 lub 5 dyrektywy 2011/95 skutkuje w szczególności odebraniem danej osobie zezwolenia na pobyt, które art. 24 tej dyrektywy wiąże ze statusem uchodźcy w rozumieniu wspomnianej dyrektywy.
- 104 W związku z tym uchodźca, którego dotyczy środek podjęty na podstawie art. 14 ust. 4 lub 5 dyrektywy 2011/95, może, w celu określenia praw, jakie należy mu przyznać zgodnie z systemem konwencji genewskiej, być postrzegany jako niezamieszkujący lub już niezamieszkujący legalnie na terytorium danego państwa członkowskiego.
- 105 Należy zatem stwierdzić, że państwa członkowskie, wdrażając art. 14 ust. 4 lub 5 tej dyrektywy, są zasadniczo zobowiązane do przyznania uchodźcom przebywającym na ich odnośnym terytorium tylko praw, o których wyraźnie mowa w art. 14 ust. 6 wspomnianej dyrektywy, jak również praw określonych w konwencji genewskiej, które są gwarantowane każdemu uchodźcy przebywającemu na terytorium umawiającego się państwa i z których korzystanie nie wymaga legalnego zamieszkiwania.

- 106 Należy jednak podkreślić, że niezależnie od odebrania zezwolenia na pobyt związanego ze statusem uchodźcy w rozumieniu dyrektywy 2011/95 uchodźca objęty jedną z sytuacji, o których mowa w art. 14 ust. 4 i 5 tej dyrektywy, może na innej podstawie prawnej zamieszkiwać legalnie na terytorium danego państwa członkowskiego (zob. podobnie wyrok z dnia 24 czerwca 2015 r., H.T., C-373/13, EU:C:2015:413, pkt 94). W takim przypadku art. 14 ust. 6 wspomnianej dyrektywy nie stoi w żaden sposób na przeszkodzie temu, aby wspomniane państwo członkowskie zapewniało zainteresowanemu korzystanie ze wszystkich praw, jakie konwencja genewska wiąże z posiadaniem przymiotu „uchodźcy”.
- 107 W związku z tym art. 14 ust. 6 dyrektywy 2011/95 należy, zgodnie z art. 78 ust. 1 TFUE i art. 18 karty, interpretować w ten sposób, że państwo członkowskie, które korzysta z możliwości przewidzianych w art. 14 ust. 4 i 5 tej dyrektywy, powinno przyznać objętemu jedną z sytuacji wymienionych w tych ostatnich przepisach uchodźcy znajdującemu się na terytorium wspomnianego państwa członkowskiego co najmniej prawa zapisane w konwencji genewskiej, do których wyraźnie odwołuje się ten art. 14 ust. 6, a także prawa przewidziane we wspomnianej konwencji, z których korzystanie nie wymaga legalnego zamieszkiwania, bez uszczerbku dla ewentualnych zastrzeżeń złożonych przez to państwo członkowskie na mocy art. 42 ust. 1 tej konwencji.
- 108 Ponadto należy podkreślić, że – poza prawami, które państwa członkowskie są zobowiązane zagwarantować danym osobom na mocy art. 14 ust. 6 dyrektywy 2011/95 – dyrektywa ta nie może w żadnym razie być interpretowana w ten sposób, że mogłaby ona zachęcać te państwa do obejścia ich zobowiązań międzynarodowych wynikających z konwencji genewskiej, ograniczając prawa tych osób wynikające z tej konwencji.
- 109 W każdym wypadku należy zaznaczyć, że jak wskazał rzecznik generalny w pkt 133 i 134 opinii i co potwierdzają motywy 16 i 17 dyrektywy 2011/95, stosowanie art. 14 ust. 4–6 tej dyrektywy pozostaje bez uszczerbku dla obowiązku przestrzegania przez dane państwo członkowskie odpowiednich postanowień karty, takich jak prawa zawarte w jej art. 7 dotyczącym poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, w art. 15, dotyczącym wolności wyboru zawodu i prawa do podejmowania pracy, w art. 34, dotyczącym zabezpieczenia społecznego i pomocy społecznej, a także w art. 35, dotyczącym ochrony zdrowia.
- 110 Jak wynika z całości powyższych rozważań, podczas gdy pod rządami konwencji genewskiej osoby objęte jedną z sytuacji opisanych w art. 14 ust. 4 i 5 dyrektywy 2011/95 podlegają na mocy art. 33 ust. 2 wspomnianej konwencji odesłaniu lub wydaleniu do ich państwa pochodzenia, nawet gdyby ich życiu lub wolności zagrażało niebezpieczeństwo, takie osoby nie mogą jednak, zgodnie z art. 21 ust. 2 tej dyrektywy, zostać odesłane, gdyby odesłanie to prowadziło do powstania ryzyka naruszenia ich praw podstawowych zapisanych w art. 4 i art. 19 ust. 2 karty. Wobec osób tych można oczywiście wydać w danym państwie członkowskim decyzję o cofnięciu statusu uchodźcy w rozumieniu art. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 lub decyzję o odmowie nadania tego statusu, jednakże wydanie takich decyzji nie może mieć wpływu na posiadanie przez nie przymiotu uchodźców w przypadku, gdy spełniają one materialne przesłanki uznania za uchodźców w rozumieniu art. 2 lit. d) tej dyrektywy w związku z przepisami jej rozdziału III, a zatem także art. 1 sekcja A konwencji genewskiej.
- 111 W tych okolicznościach taka wykładnia art. 14 ust. 4–6 dyrektywy 2011/95 zapewnia przestrzeganie minimalnego poziomu ochrony przewidzianego w konwencji genewskiej, jak tego wymagają art. 78 ust. 1 TFUE oraz art. 18 karty.
- 112 Na przedstawione pytania należy zatem odpowiedzieć, że badanie art. 14 ust. 4–6 dyrektywy 2011/95 nie wykazało istnienia żadnej okoliczności mogącej mieć wpływ na ważność tych przepisów w świetle art. 78 ust. 1 TFUE i art. 18 karty.

W przedmiocie kosztów

- ¹¹³ Dla stron w postępowaniach głównych niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądami odsyłającymi, do nich zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniach głównych, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

Badanie art. 14 ust. 4–6 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony nie wykazało istnienia żadnej okoliczności mogącej mieć wpływ na ważność tych przepisów w świetle art. 78 ust. 1 TFUE i art. 18 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej.

Podpisy